

УДК 314.747+314.742

Позняк О.В.¹

¹ с.н.с. Інституту демографії НАН України

ПОВНОВАЖЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Аналіз функцій, обов'язків та повноважень центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ) у сфері реалізації міграційної політики в Україні спирається на результати дослідження «Оцінка стану реалізації чинної міграційної політики України», виконаного в рамках проекту №G55608 «Міграційна політика України: шляхи вдосконалення, 2024-2025» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» [1]. В рамках розробки було здійснено не лише кабінетне дослідження (аналіз документів), але й експертні обговорення з представниками ЦОВВ.

Головним органом виконавчої влади у системі ЦОВВ України, що забезпечує формування державної політики у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів є Міністерство внутрішніх справ України (МВС) [2]. Через Міністра внутрішніх справ уряд спрямовує і координує діяльність Державної міграційної служби (ДМС) та Державної прикордонної служби (ДПС). Інструментами впливу ДМС є імміграційна політика, надання мігрантам статусу та дозволів на проживання. Наразі ДМС концентрується на посиленні боротьби з неурегульованою міграцією, а не на ідеї впровадження Програм регуляризації окремих категорій неврегульованих мігрантів. Інструменти впливу ДПС – охорона кордону, облік перетинів кордону, рішення щодо пропуску / непропуску через державний кордон. Після повномасштабного вторгнення ДПС доволі швидко зорієнтувалася у зміні ситуації, зокрема, вже з 27 лютого 2022 р. було запроваджено публікацію щоденної інформації про кількість виїздів/в'їздів через державний кордон.

МВС відіграє ключову роль у формуванні міграційної політики, до основних завдань у сфері міграційної політики, за повідомленнями представників Міністерства відносяться:

- забезпечення безпеки держави і громадянина з огляду на міграційну ситуацію в Україні;
- створення комплексних політичних, безпекових, соціально-економічних та житлових умов підтримки громадян;
- система підтримки мігрантів;
- забезпечення постійних та глибоких зв'язків з діаспорою та громадянами за кордоном;

– проведення чіткої, прозорої та зрозумілої політики трудової міграції.

За повідомленням фахівців МВС в межах процедури скринінгу, яку проходить Міністерство в частині європейської інтеграції досягнення України у сфері міграційної політики були оцінені досить високо.

Міністерство економіки (Мінекономіки) є відповідальним за формування та реалізацію державної політики у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу [3]. Вплив Мінекономіки реалізується через такі інструменти як ліцензування діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, гранти на розвиток бізнесу та короткострокові освітні програми. На нові виклики Міністерство реагує доволі оперативно. В умовах повномасштабного вторгнення і погіршення ситуації на ринку праці Мінекономіки здійснює розробку заходів щодо лібералізації трудового законодавства.

Міністерство соціальної політики України (Мінсоцполітики) є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії торгівлі людьми. Крім того, залучені до обговорення експерти Мінсоцполітики зазначили, що роль Міністерства полягає у формуванні сприятливого соціального середовища, яке б стимулювало громадян залишатися в Україні, повертатися після вимушеного виїзду та зберігати міцний зв'язок з Батьківщиною, перебуваючи за її межами, зокрема, шляхом політики підтримки сімей з дітьми та пенсійного забезпечення. Основними інструментами впливу Мінсоцполітики в міграційній сфері є захист постраждалих від торгівлі людьми та методологія обліку ВПО. Існують проблеми обліку ВПО. Судячи з розподілу зареєстрованих ВПО за регіонами походження та віком колишні «пенсійні туристи» так і залишаються у реєстрі, хоча можливостей здійснення відповідних поїздок у них наразі немає.

До виконання низки функцій у сфері міграції залучено Міністерство закордонних справ України (МЗС). Зокрема, на нього покладено захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном; забезпечення розвитку зв'язків із закордонними українцями та їх громадськими об'єднаннями, координація заходів, що здійснюються органами виконавчої влади з метою розвитку таких зв'язків [4]. Інструментами впливу МЗС є міжнародна співпраця та прийняття рішень щодо допущення громадян України, які перебувають за кордоном, до виборчого процесу. При цьому існує потреба посилення комунікації з українцями за кордоном, зокрема, з воєнними мігрантами.

Ще одним відомством, дотичним до регулювання міграційних процесів в частині організації освітньої міграції іноземців в Україну та забезпеченні реалізації конституційного права громадян України, які

перебувають за кордоном, на освіту, є Міністерство освіти і науки України (МОН). Зона відповідальності Міністерства охоплює питання освітньої міграції, зокрема: розвиток міжнародного співробітництва у сфері освіти та науки; інтеграцію національної системи вищої освіти до світового освітнього простору; розширення можливостей навчання (стажування) та академічних обмінів за кордоном для громадян України; залучення іноземців та осіб без громадянства на навчання (стажування) у закладах вищої освіти України; участь у міжнародних освітніх та наукових заходах.

Учасники експертних обговорень зазначили, що між основними структурами – зокрема ДМС та Мінекономіки – триває активна дискусія щодо пріоритетів: безпеки чи економічного розвитку. Водночас підкреслювалася необхідність балансу між цими підходами. Нова Стратегія державної міграційної політики України, яка наразі розробляється, повинна зосереджуватися насамперед на створенні умов для збереження населення в Україні, сприянні поверненню громадян, які перебувають за кордоном, а також забезпеченні їхньої безпеки та підтримки за межами країни, залучення їхнього потенціалу до розвитку держави. Крім того, важливою складовою міграційної політики має стати ефективна взаємодія з українською діаспорою з метою сприяння розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Оцінка стану реалізації чинної міграційної політики України. Сайт Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування. <https://ampua.org/socresearch/ocinka-stanu-realizacii-chinnoi-migra/>

2. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878 Редакція від 15.11.2023 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text>

3. Питання Міністерства економіки. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF#Text>

4. Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 281, редакція від 24.08.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF#Text>